

Scenariusze zajęć terenowych online

AGATA ESTRADA MERCADO*

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Artykuł jest zestawieniem rekomendacji i praktycznych rozwiązań dla nauczycieli biologii pracujących zdalnie. Treść opracowano na podstawie badania opartego na wywiadzie pogłębionym, przeprowadzonym z grupą 20 nauczycieli biologii. Uzyskane informacje są odpowiedzią na problemy i potrzeby nauczycieli w czasie zdalnego nauczania.

SŁOWA KLUCZOWE: zdalne nauczanie biologii, zdalne nauczanie, rekomendacje, wskazówki dla nauczycieli.

Remote teaching of biology – recommendations and practical tips for teachers

This article summarises recommendations and practical solutions for biology teachers working remotely. The content was prepared from information obtained in a study, based on in-depth interviews with a group of 20 biology teachers. They respond to the problems and needs of teachers experienced during remote teaching.

KEYWORDS: : remote teaching of biology, remote teaching, recommendations, tips for teachers.

Scenariusz nr 1

temat: Tajemniczy świat bezkręgowców

Forma zajęć: zajęcia terenowe online na podstawie filmu przyrodniczego *Mikrokosmos* (1996).

Odbiorca: uczniowie II klasy liceum, technikum.

Czas zajęć: 1 godz. 10 min – projekcja filmu i wykonywanie zadań samodzielnie przez uczniów; 1 x 45 minut – omówienie zadań, prezentacje wyników i ewaluacja podczas lekcji zdalnej.

Cel ogólny: zapoznanie uczniów z różnorodnością bezkręgowców.

Cele szczegółowe:

▪ Wiadomości

Uczeń:

- definiuje pojęcie stawonogów
- definiuje pojęcie owadów społecznych
- definiuje mimetyzm i mimikrę
- wymienia rzędy owadów
- wymienia typy i podtypy bezkręgowców.

▪ Umiejętności

Uczeń:

- rozpoznaje i nazywa gatunki owadów
- określa sposób przemieszczania się bezkręgowców
- interpretuje zachowania bezkręgowców
- charakteryzuje stawonogi i ich odnóża
- opisuje budowę wybranych bezkręgowców
- tworzy własne pytania i zadania dotyczące bezkręgowców
- wyszukuje informacje z różnych źródeł wiedzy przyrodniczej.

▪ Postawy

Uczeń:

- jest zainteresowany tematyką bezkręgowców
- docenia znaczenie owadów w świecie przyrody
- dostrzega różnorodność wśród bezkręgowców
- szanuje organizmy żywe.

Forma pracy: indywidualna.

Metody nauczania: zdalne nauczanie – pogadanka, praca z filmem, lekcja odwrócona

Środki dydaktyczne:

- komputer z dostępem do Internetu
- film *Mikrokosmos* w reżyserii Claude'a Nuridsany'ego i Marie Pérennou (1996); dostępny: <https://www.cda.pl/video/8460396d>
- karta zadań
- notatnik
- telefon komórkowy lub dyktafon.

Informacja dla nauczyciela:

Zajęcia terenowe online to propozycja przeprowadzenia tzw. lekcji odwróconej. Uczniowie, oglądając film, samodzielnie zapoznają się z nowym materiałem i wykonują polecenia z kart zadań. Podczas wykonywania zadań mogą korzystać ze wszystkich dostępnych źródeł wiedzy przyrodniczej. Nauczyciel zachęca uczniów do twórczego myślenia i prezentowania swojego stanowiska. Podczas lekcji online omawiają wspólnie z nauczycielem temat, pogłębiają i utrwalają zdobyte informacje. Wówczas mają możliwość prowadzenia dyskusji, przedstawienia swojego stanowiska i wniosków na forum klasy oraz konsultacji z nauczycielem. Efekty pracy uczniów zostaną zamieszczone na platformie edukacyjnej, z której korzysta klasa, i pozostaną dla nich ogólnodostępne.

Przebieg lekcji:

Faza wstępna:

1. Nauczyciel łączy się z uczniami na wideokonferencji.
2. Uczniowie otrzymują link do filmu *Mikrokosmos* oraz kartę zadań w formie pliku Word.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel informuje uczniów, że podczas wirtualnej lekcji terenowej będą przyglądać się tajemniczemu światu bezkręgowców. Wyjaśnia, na czym polega odwrócona lekcja, oraz omawia zasady panujące podczas zajęć (opisane wyżej w informacji dla nauczyciela).
2. Nauczyciel wysyła na czacie emotikon liścia, wyjaśniając, że od tej chwili każdy z uczniów wyobraża sobie, że zmniejsza swój rozmiar do dwóch centymetrów, by móc podążać śladami owadów, pająków i ślimaków. Prosi uczniów, by włączyli film i otworzyli kartę zadań.
3. Uczniowie oglądają film przyrodniczy i wykonują zadania z karty zadań w dowolnej kolejności.

Faza podsumowująca:

1. Podczas kolejnych zajęć online nauczyciel omawia z uczniami wyniki ich pracy, uczniowie prezentują swoje komentarze odnośnie do wykonanych zadań.
2. Zadania, które uczniowie opracowali podczas pracy indywidualnej, zostają zamieszczone w ogólnodostępnym osobnym pliku. Uczniowie mają się z nimi zapoznać i wykonać dwa dowolne spośród nich (ale nie swoje).
3. Nauczyciel podsumowuje wszystkie działania związane z lekcją terenową online, pyta uczniów o ich zdanie na temat tych zajęć.

Karta pracy:

Przed Tobą nie lada wyzwanie Moja Droga, Mój Drogi Panie!

Emotikon liścia dostaniesz, wnet malutki się staniesz.

Dwa centymetry wzrostu Ci dają, byś mógł poznać bezkręgowców zwyczajnie.

Do dzieła przyrodniku, zapisz obserwacje w notatniku!

1. Wymień pięć rzędów owadów, które ukazały się w filmie. Następnie wyszukaj w dostępnych źródłach po dwa gatunki należące do każdego z rzędów i zapisz ich nazwy.
2. Zaobserwuj, w jaki sposób poruszają się różne bezkręgowce. Opisz sposób przemieszczania się jednego wybranego bezkręgowca.
3. Wyszukaj informacje, czym jest mimetyzm. Podaj przykłady minimum dwóch zwierząt, które wykazały mimetyzm w filmie.
4. Nagraj za pomocą telefonu lub dyktafonu komentarz, narrację do wybranych trzech minut filmu.
5. Jakie owady nazywamy społecznymi i dlaczego?
6. Co robi owad w szóstej minucie filmu i do jakiego należy rzędu?
7. Jaką charakterystyczną cechę wspólną mają wszystkie stawonogi? Poobserwuj ich odnóża i naszkicuj odnóże wybranego stawonoga.
8. Dlaczego owad ukazany w dziewiątej minucie filmu wyleciał z kwiatu maku? Co on robi i w jakim celu?
9. Jak widzi owad? Wyszukaj informacje na ten temat, przeczytaj i zapamiętaj.

10. Do jakiego rzędu należy biedronka? Opisz za pomocą schematycznego rysunku jej budowę oraz napisz, czym się odżywia.
11. Jak myślisz: dlaczego niektóre bezkręgowce są jaskrawo ubarwione?
12. Naszkicuj aparat gębowy motyla. Jak budowa aparatu gębowego jest związana ze sposobem zdobywania pokarmu przez motyle?
13. Czy ślimak może wyjść z muszli?
14. Jak myślisz: dlaczego gąsienica ukazana w 18. minucie filmu zjada kokon, z którego się wykluła?
15. Opisz, w jaki sposób pająk zdobywa pokarm.
16. Jak odróżnić osę od pszczoły?
17. Jak nazywa się owad pokazany w 36. minucie filmu?
18. Podaj nazwy trzech bezkręgowców związanych ze środowiskiem wodnym, które widziałeś na filmie.
19. W jaki sposób rośliny polują na owady i dlaczego to robią?
20. Dlaczego roślina pokazana w 50. minucie filmu przypomina owada? Jak nazywa się to zjawisko?
21. Jakie informacje związane z tematem bezkręgowców były dla Ciebie zaskakujące?
22. Ułóż jedno pytanie dotyczące wybranego organizmu, który zobaczyłeś na filmie.
23. Gdybyś mógł na jeden dzień przemienić się w dowolnego bezkręgowca, którego byś wybrał i dlaczego?
24. Za pomocą internetowej aplikacji stwórz grafikę (może być mem), zadanie, minigrę związane z tematem bezkręgowców.

Scenariusz nr 2

temat: Dlaczego masz taką długą szyję?

Przystosowania zwierząt do środowiska i trybu życia

Forma zajęć: zajęcia terenowe online na podstawie materiałów multimedialnych Ogródu Zoologicznego w San Diego (USA).

Odbiorca: uczniowie klasy VI szkoły podstawowej.

Czas zajęć: 45 minut.

Cel ogólny: zapoznanie uczniów z przystosowaniami zwierząt do środowiska i trybu życia.

Cele szczegółowe:

▪ Wiadomości

Uczeń:

- definiuje pojęcie adaptacji
- wymienia zwierzęta żyjące w danym ekosystemie
- wymienia przystosowania anatomiczne do życia w konkretnych środowiskach
- wymienia przystosowania anatomiczne do pobierania pokarmu
- wymienia przystosowania anatomiczne umożliwiające obronę lub atak.

▪ Umiejętności

Uczeń:

- rozpoznaje i nazywa gatunki zwierząt
- określa sposób pobierania pokarmu
- interpretuje budowę zwierząt w kontekście przystosowań do środowiska i trybu życia
- opisuje wybrane gatunki (anatomia, behavior)
- wyszukuje informacje z różnych źródeł wiedzy przyrodniczej.

▪ **Postawy**

Uczeń:

- jest zainteresowany tematyką zwierząt
- rozumie związek pomiędzy budową anatomiczną a trybem i środowiskiem życia zwierząt
- dostrzega różnorodność wśród zwierząt
- szanuje organizmy żywe.

▪ **Forma pracy**

- indywidualna
- zbiorowa.

▪ **Metody nauczania:** zdalne nauczanie – pogadanka, praca z materiałami online.

Środki dydaktyczne

- komputer z dostępem do Internetu
- film *Jak zwierzęta przystosowują się do otoczenia?*:
<https://youtu.be/7DG1OQMvPbw>
- strona internetowa ZOO w San Diego: <https://kids.sandiegozoo.org/>
- zadanie
- telefon komórkowy
- aplikacja na telefonie „San Diego ZOO”.

Informacja dla nauczyciela:

Lekcja terenowa online odbywa się podczas wideokonferencji z uczniami. Nauczyciel odrywa rolę przewodnika po ZOO i wskazuje uczniom, którą część strony internetowej ZOO w danym momencie eksplorują. Uczniowie podczas zajęć mają włączone mikrofony, dyskutują, komentują, zadają pytania nauczycielowi – biorą czynny udział w lekcji. Wykonują zadania indywidualnie, jednak część z zadań jest realizowana przez całą klasę, więc efekty pracy są wspólne. Strona internetowa ogrodu zoologicznego w San Diego dostępna jest w języku angielskim, w związku z tym nauczyciel powinien wspierać uczniów w ich działaniach: przetłumaczyć znaczenie nieznanymi uczniom zwrotów, motywować do odkrywania zasobów biologicznych także w języku obcym. Warto posługiwać się językiem angielskim podczas lekcji – przy odpowiednim wsparciu nauczyciela uczniowie poszerzą swoje umiejętności językowe również z zakresu

słownictwa biologicznego oraz mają okazję do zapoznania się z nowymi dla nich źródłami informacji. Prezentowany scenariusz lekcji ma zachęcić nauczycieli do korzystania z anglojęzycznych materiałów, których bogactwo, atrakcyjność oraz wartość merytoryczna może zaskakiwać.

Przebieg lekcji:

Faza wstępna

1. Nauczyciel łączy się z uczniami na wideokonferencji.
2. Uczniowie otrzymują link do filmu *Jak zwierzęta przystosowują się do otoczenia?*

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel informuje uczniów, że zaraz będą mogli zastanowić się, dlaczego słoń ma duże uszy, żyrafa długą szyję, a tygrys jest w paski. Dowiedzą się, dlaczego te konkretne cechy są utrwalane i przekazywane potomstwu. Prosi uczniów, aby obejrzeni film, który im udostępni. Pyta ich, jak zdefiniowałyby pojęcie adaptacji. Wspólnie dochodzą do poprawnej definicji: „Adaptacja, inaczej przystosowanie, to proces biologiczny polegający na zmianie budowy i funkcji organizmów w celu dostosowania się do nowych warunków życia, zwłaszcza ze względu na zmiany w środowisku. Obejmuje wszelkie cechy organizmów, w tym np. kształt, funkcje fizjologiczne, barwę, zachowanie. Adaptacja umożliwia doskonalenie się form zwierzęcych i roślinnych, stanowi jeden z głównych mechanizmów ewolucji”.
2. Nauczyciel prosi, aby uczniowie pobrali na telefon aplikację „ZOO San Diego”, a następnie wysłał im link do strony internetowej ogrodu zoologicznego. Wyjaśnia, w jaki sposób odbędą się zajęcia.
3. Nauczyciel wita uczniów w ZOO na wirtualnej lekcji terenowej. Udaje się z nimi do pierwszego miejsca: wybiegu dla słońi afrykańskich (zakładka: animals -> african elephant). Uczniowie mają uważnie przyrzeć się zdjęciom słońi oraz oglądają materiał z kamery na żywo (przycisk: live cam). Następnie dokładnie opisują wygląd tych zwierząt oraz ich zachowanie. Nauczyciel zwraca uwagę na każdy szczegół. Pyta uczniów: dlaczego słoń afrykański ma duże uszy, po co mu trąba i jak jej używa, jaka jest skóra słońi, dlaczego słoń ma kły i czym one są, jak wygląda ogon słońi i jak z niego korzystają? Zadaje również pytania pomocnicze. Nauczyciel zwraca uczniom uwagę, aby starali się powiązać konkretny element budowy zwierzęcia z jego sposobem przystosowania się do środowiska oraz z prowadzonym przez nie trybem życia. Wspólnie z uczniami podsumowuje ogólną charakterystykę tych zwierząt.
4. Kolejny wybieg, na który udaje się klasa, to wybieg dla żyraf (zakładka: animals -> giraffe). Wybrany uczeń opisuje szczegółowo wygląd żyrafy na

podstawie fotografii. Kolejni uczniowie przedstawiają cechę morfologiczną i odpowiadającą jej przystosowanie do środowiska i trybu życia. Nauczyciel podsumowuje z uczniami zebrane informacje na temat przystosowania żyraf do środowiska i trybu życia.

5. Nauczyciel informuje uczniów, że teraz udadzą się na samodzielny spacer po ZOO (zakładka: animals oraz mapa w aplikacji w telefonie). Każdy uczeń wybiera dowolne zwierzę. Uważnie obserwuje je na dostępnych materiałach, próbuje opisać jego wygląd i zastanawia się, jakie widoczne cechy adaptacji posiada.
6. Wybrani uczniowie prezentują efekt swojej pracy na forum klasy.
7. Nauczyciel informuje, że w związku z doskonałą znajomością zwierząt uczniowie otrzymali pracę w ZOO. Ich zadaniem jest wybór zwierzęcia (zakładka: videos -> live cams), którego opiekunem zostaną. Żyrafa i słoń mają już swoich opiekunów. Po wyborze zwierzęcia uczniowie udają się na odpowiedni wybieg i obserwują swoje zwierzę. Ich zadaniem jest stworzenie karty informacyjnej na temat wyglądu, zachowania i przystosowań. Mogą ją przygotować w dowolnym programie, aplikacji lub wykonać ręcznie i udostępnić zdjęcie swojej pracy na platformie edukacyjnej, z której korzysta klasa.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie zamieszczają wykonane zadania na platformie edukacyjnej.
2. Nauczyciel zadaje uczniom pracę domową, polegającą na wymyśleniu własnego zwierzęcia. Przesyła uczniom plik z zadaniem.
3. Uczniowie do końca lekcji mogą zapoznać się z zakładką: games i zagrać w dowolną grę.

Karta pracy:

Stwórz własne zwierzę! Twoim wyzwaniem jest zaprojektowanie nowego zwierzęcia, które będzie idealnie przystosowane do środowiska, w którym żyje. Możesz wybrać dowolne siedlisko. Poniżej znajduje się kilka pytań, które należy rozważyć przed zaprojektowaniem swojego zwierzęcia.

Pytania do rozważenia:

1. Gdzie będzie mieszkać zwierzę (siedlisko)?
2. Jakie są główne cechy tego siedliska: gorące, zimne, mokre, suche? Dużo roślinności? Niezbyt dużo roślinności? Barwy zielone, piaskowe, barwy ziemi, białe?

3. Co będzie jadło twoje zwierzę?
4. Jak będzie się poruszać?
5. W jaki sposób twoje zwierzę będzie się komunikować?
6. Gdzie będzie spać?
7. Czy twoje zwierzę jest aktywne w dzień, w nocy czy przez całą dobę?
8. Jak twoje zwierzę będzie się chronić przed innymi zwierzętami, które mogłyby stanowić dla niego zagrożenie?